

Edirne Kent Merkezindeki Bazı İlköğretim Okul Bahçelerinin Peyzaj Tasarım İlkeleri Açısından Mevcut Durumunun Belirlenmesi

B. Karakaya¹

T. Kiper²

¹Trakya Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Edirne

²Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Tekirdağ

Okulların "dış çevreleri" olarak tanımlanan okul bahçeleri; çocukların sosyal, fiziksel, duygusal ve zihinsel becerilerini geliştirebilecekleri mekânlardır. Dolayısıyla bu mekânların planlanması ve tasarımında çocukların fiziksel, sosyal ve psikolojik gereksinimlerine cevap veren kullanımlara yer verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda çalışmada; Edirne kent merkezinde örnek olarak seçilen 10 ilköğretim okul bahçesinde fiziksel, kültürel ve mevcut durum analizi yapılarak, okul bahçelerinin yeterliliği ortaya konulmuştur. İlköğretim okul bahçelerinin mevcut durumları peyzaj tasarım ilkelerine göre belirlenerek, mevcut sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: İlköğretim okul bahçeleri, peyzaj tasarım, Edirne

According to Landscape Design Principles Determination of Current Situations of Orchards of Some Elementary School in Edirne City Center

The school gardens are defined as schools' external environment where the children are able to develop their social, physical, emotional and intellectual skills. Therefore, it is important that the planning and design of these places supply with children's physical, social and psychological needs. In this study, a sample of 10 elementary school playground in the city center of Edirne was carried out physical, cultural, and current situation analysis and the efficiency of school gardens have been produced. The current situation of the elementary school gardens was determined according to principles of landscape design, in this way proposals have been given to solve the existing problems.

Keywords: Elementary school gardens, landscape design, Edirne

Giriş

Çocukların gelecekte fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı birer birey olarak yetişebilmeleri için sosyal, fiziksel, duygusal ve zihinsel becerilerini geliştirebilecekleri ortam ve imkânlara ihtiyaçları vardır. Bu becerilerin geliştirilebilmesi için; eğitim, oyun ve spor, sosyal-kültürel faaliyetler ile tören ve kutlamalara yönelik çeşitli faaliyetler bu bilinçle bir arada düşünülmelidir. Tüm bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği en uygun ve etkili yerler okul bahçeleridir (Algan, 2008). Eğitimciler kalıcı öğrenmenin, fiziksel, sosyal ve psikolojik yönlerden uygun, rahat ve çok fazla duyu organına hitap eden bir çevrede oluşabileceğini belirtmişlerdir (Alkan, 1992). Öyle ki okul binaları ve çevreleri insanların çocukluk ve gençlik dönemlerinde yaşamlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri yapılarıdır. Bu nedenle insan yaşamının öğrenme ile ilgili önemli bir dilimi olan bu süreçte buldukları ortamlarda uygun fiziki koşulların oluşturulması büyük önem taşır. Bu açıdan okul

bina ve bahçelerinin fiziksel açıdan öğrenci ve öğretmenlerin gereksinimlerini karşılayan, değişen eğitim programlarının rahatlıkla uygulanabileceği ortamları sağlayabilen ve öğrenci ve öğretmenlerin içinde bulunmaktan zevk alacakları bir yer olarak yapılanması çok önemlidir (Karasolak 2009). Yine Aksu vd. (2011)'in da belirttikleri gibi; yeşil alanlarla bütünleşmiş okul mekânları, toplumsal ve kişisel yönden bir kültür ürünü oldukları için, yakın çevresi ile sosyal çevre boyutunda önemli bir kimlik ögesi ve aynı zamanda da açık hava atölyeleridir. Böylelikle de ilköğretim okul bahçeleri, yoğun yaşama alanları olan kentler için, hem çocukların oyun ihtiyacını karşılayan hem de kısmen de olsa açık ve yeşil alanları barındıran potansiyel alanlardır (Aksu ve Demirel, 2011).

Bu kapsamda çalışmada hedeflenen; eğitimin temelini oluşturan ilköğretim okul bahçelerinin en

Namık Kemal Üniversitesi
Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi
Journal of Tekirdag Agricultural Faculty

An International Journal of all Subjects of Agriculture

Sahibi / Owner

Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Adına
On Behalf of Namık Kemal University Agricultural Faculty

Prof.Dr. Ahmet İSTANBULLUOĞLU
Dekan / Dean

Editörler Kurulu / Editorial Board

Başkan / Editor in Chief

Prof.Dr. Selçuk ALBUT
Ziraat Fakültesi Biyosistem Mühendisliği Bölümü
Department Biosystem Engineering, Agricultural Faculty
salbut@nku.edu.tr

Üyeler / Members

Prof.Dr. M. İhsan SOYSAL	Zootekni / Animal Science
Prof.Dr. Bülent EKER	Biyosistem Mühendisliği / Biosystem Engineering
Prof.Dr. Servet VARIŞ	Bahçe Bitkileri / Horticulture
Prof.Dr. Aslı KORKUT	Peyzaj Mimarlığı / Landscape Architecture
Prof.Dr. Temel GENÇTAN	Tarla Bitkileri / Field Crops
Prof.Dr. Müjgan KIVAN	Bitki Koruma / Plant Protection
Prof.Dr. Şefik KURULTAY	Gıda Mühendisliği / Food Engineering
Prof.Dr. Aydın ADİLOĞLU	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme / Soil Science and Plant Nutrition
Prof.Dr. Fatih KONUKCU	Biyosistem Mühendisliği / Biosystem Engineering
Prof.Dr. Sezen ARAT	Tarımsal Biyoteknoloji / Agricultural Biotechnology
Doç.Dr. Ömer AZABAĞAOĞLU	Tarım Ekonomisi / Agricultural Economics
Yrd.Doç.Dr. Devrim OSKAY	Tarımsal Biyoteknoloji / Agricultural Biotechnology
Yrd.Doç.Dr. Harun HURMA	Tarım Ekonomisi / Agricultural Economics
Yrd.Doç.Dr. M. Recai DURGUT	Biyosistem Mühendisliği / Biosystem Engineering

İndeksler / Indexing and abstracting

CABI tarafından full-text olarak indekslenmektedir / Included in CABI

DOAJ tarafından full-text olarak indekslenmektedir / Included in DOAJ

EBSCO tarafından full-text olarak indekslenmektedir / Included in EBSCO

FAO AGRIS Veri Tabanında İndekslenmektedir / Indexed by FAO AGRIS Database

INDEX COPERNICUS tarafından full-text olarak indekslenmektedir / Included in INDEX COPERNICUS

TUBİTAK-ULAKBİM Tarım, Veteriner ve Biyoloji Bilimleri Veri Tabanı (TVBBVT) Tarafından taranmaktadır / Indexed by TUBİTAK-ULAKBİM Agriculture, Veterinary and Biological Sciences Database

Yazışma Adresi / Corresponding Address

Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi NKÜ Ziraat Fakültesi 59030 TEKİRDAĞ

E-mail: ziraatdergi@nku.edu.tr

Web adresi: http://jotaf.nku.edu.tr

Tel: +90 282 250 20 07

ISSN: 1302-7050

Danışmanlar Kurulu /Advisory Board

Bahçe Bitkileri / Horticulture

- Prof.Dr. Kazım ABAK** Çukurova Üniv. Ziraat Fak. Adana
Prof.Dr. Y.Sabit AĞAOĞLU Ankara Üniv. Ziraat Fak. Ankara
Prof.Dr. Jim HANCOCK Michigan State Univ. USA
Prof.Dr. Mustafa PEKMEZCİ Akdeniz Üniv. Ziraat Fak. Antalya

Bitki Koruma / Plant Protection

- Prof.Dr. Mithat DOĞANLAR** Mustafa Kemal Üniv. Ziraat Fak. Hatay
Prof.Dr. Timur DÖKEN Adnan Menderes Üniv. Ziraat Fak. Aydın
Prof.Dr. Ivanka LECHAVA Agricultural Univ. Plovdiv-Bulgaria
Dr. Emil POCSAI Plant Protection Soil Cons. Service Velenca-Hungary

Gıda Mühendisliği / Food Engineering

- Prof.Dr. Yaşar HIŞIL** Ege Üniv. Mühendislik Fak. İzmir
Prof.Dr. Fevzi KELEŞ Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Erzurum
Prof.Dr. Atilla YETİŞEMİYEN Ankara Üniv. Ziraat Fak. Ankara
Prof.Dr. Zhelyazko SIMOV University of Food Technologies Bulgaria

Tarımsal Biyoteknoloji / Agricultural Biotechnology

- Prof.Dr. Hakan TURHAN** Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Ziraat Fak. Çanakkale
Prof.Dr. Khalid Mahmood KHAWAR Ankara Üniv. Ziraat Fak. Ankara
Prof.Dr. Mehmet KURAN Ondokuz Mayıs Üniv. Ziraat Fak. Samsun
Doç.Dr. Tuğrul GİRAY University of Puerto Rico. USA
Doç.Dr. Kemal KARABAĞ Akdeniz Üniv. Ziraat Fak. Antalya
Doç.Dr. Mehmet Ali KAYIŞ Selçuk Üniv. Ziraat Fak. Konya

Tarla Bitkileri / Field Crops

- Prof.Dr. Esvet AÇIKGÖZ** Uludağ Üniv.Ziraat Fak. Bursa
Prof.Dr. Özer KOLSARICI Ankara Üniv. Ziraat Fak. Ankara
Dr. Nurettin TAHSİN Agric. Univ. Plovdiv Bulgaria
Prof.Dr. Murat ÖZGEN Ankara Üniv. Ziraat Fak. Ankara
Doç. Dr. Christina YANCHEVA Agric. Univ. Plovdiv Bulgaria

Tarım Ekonomisi / Agricultural Economics

- Prof.Dr. Faruk EMEKSİZ** Çukurova Üniv. Ziraat Fak. Adana
Prof.Dr. Hasan VURAL Uludağ Üniv. Ziraat Fak. Bursa
Prof.Dr. Gamze SANER Ege Üniv. Ziraat Fak. İzmir
Dr. Alberto POMBO El Colegio de la Frontera Norte, Meksika

Tarım Makineleri / Agricultural Machinery

- Prof.Dr. Thefanis GEMTOS** Aristotle Univ. Greece
Prof.Dr. Simon BLACKMORE The Royal Vet.&Agr. Univ. Denmark
Prof.Dr. Hamdi BİLGİN Ege Üniv. Ziraat Fak. İzmir
Prof.Dr. Ali İhsan ACAR Ankara Üniv. Ziraat Fak. Ankara

Tarımsal Yapılar ve Sulama / Farm Structures and Irrigation

- Prof.Dr. Ömer ANAPALI** Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Erzurum
Prof.Dr. Christos BABAJIMOPOULOS Aristotle Univ. Greece
Dr. Arie NADLER Ministry Agr. ARO Israel

Toprak / Soil Science

- Prof.Dr. Sait GEZGİN** Selçuk Üniv. Ziraat Fak. Konya
Prof.Dr. Selim KAPUR Çukurova Üniv. Ziraat Fak. Adana
Prof.Dr. Metin TURAN Atatürk Üniv.Ziraat Fak. Erzurum
Doç. Dr. Pasquale STEDUTO FAO Water Division Italy

Zootekni / Animal Science

- Prof.Dr. Andreas GEORGOIDUS** Aristotle Univ. Greece
Prof.Dr. Ignacy MISZTAL Breeding and Genetics University of Georgia USA
Prof.Dr. Kristaq KUME Center for Agricultural Technology Transfer Albania
Dr. Brian KINGHORN The Ins. of Genetics and Bioinf. Univ. of New England Australia
Prof.Dr. Ivan STANKOV Trakia Univ. Dept. Of Animal Sci. Bulgaria
Prof.Dr. Nihat ÖZEN Akdeniz Üniv. Ziraat Fak. Antalya
Prof.Dr. Jozsef RATKY Res. Ins. Animal Breed. and Nut. Hungary
Prof.Dr. Naci TÜZEMEN Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Erzurum

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

A. Gökkuş, A. Ö. Parlak, H. Baytekin, B.H. Hakyemez Akdeniz Kuşağı Çalılı Meralarında Otsu Türlerin Mineral İçeriklerinin Değişimi Change of Mineral Composition of Herbaceous Species at the Mediterranean Shrublands	1-10
K. Kaya, B. Akdemir, S. Dalmış Çapa Traktörleri İçin Tork ve Çeki Kuvveti Ölçüm Düzenineğinin Geliştirilmesi Development A Pulling Force and Torque Measurement Apparatus For Hoeing Tractors	11-20
A. O. Avcioglu, A. Çolak, U. Türker Türkiye'nin Tavuk Atıklarından Biyogaz Potansiyeli Turkey's Chicken Waste Biogas Potential.....	21-28
Ş. Hepcan, Ç. C. Hepcan, A. Koçman, M. B. Özkan, Ö. E. Can Yaban Hayatı Koruma Bağlamında Karakulak (Caracal Caracal) İçin İzmir İli Örneğinde Habitat Ağları Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma Identifying Potential Habitat Networks; The Case of Caracal in Izmir Province, Turkey	29-39
T. Sezenler, D. Soysal, M. Yildirir, M. A. Yüksel, A. Ceyhan, Y. Yaman, İ. Erdoğan, O. Karadağ Karacabey Merinos Koyunların Kuzu Verimi Ve Kuzularda Büyüme Performansı Üzerine Bazı Çevre Faktörlerinin Etkisi Influence of Some Environmental Factors on Litter Size and Lamb Growth Performance in Karacabey Merino Sheep	40-47
H. Akat, M. E. Özzambak Örtü Altı Tuzlu Koşullarda Yetiştirilen Limonium Sinuatum Bitkisinde Kalsiyum Uygulamalarının Stres Parametreleri Üzerine Etkileri The Effects of Ca Application on Some Stress Parameters of Limonium sinuatum Under Salinity Conditions in The Greenhouse Growing	48-58
B. Karakaya, T. Kiper Edirne Kent Merkezindeki Bazı İlköğretim Okul Bahçelerinin Peyzaj Tasarım İlkeleri Açısından Mevcut Durumunun Belirlenmesi According to Landscape Design Principles Determination of Current Situations of Orchards of Some Elementary School in Edirne City Center	59-71
Ç. Kandemir, N. Koşum, T. Taşkın, M. Kaymakçı, F. A. Olgun, E. Çakır Menemen ve Ile De France X Akkaraman Melezi Koyunların Üreme Performansı Üzerinde Vücut Kondisyon Puanlamasının Etkisi The Effect Of Body Condition Scores On Reproductive Traits For Menemen And Ile De France X Whitekaraman Crossbred Ewes	72-82
A. Sümer, S. Adiloğlu, O. Çetinkaya, A. Adiloğlu, A. Sungur, C. Akbulak Karamenderes Havzası Topraklarında Bazı Ağır Metallerin (Cr, Ni, Pb) Kirliliğinin Araştırılması An Investigation of Some Heavy Metals (Cr, Ni, Pb) Pollution of Karamenderes Basin Soils in Çanakkale	83-89
A. Bostan, S. Gün Türkiye'de Genetiği Değiştirilmiş Gıda ve Yem Konusunda Mevzuat Uygulamaları ve Denetimler The Implementation of the Legislation and Inspections on Genetically Modified Food and Feed in Turkey	90-98
M. E. Yazgan, P. A. Khabbazi Green Cities Yeşil Kentler	99-104
A. Çay, E. Aykaş Domates Üretiminde Farklı Fide Yatağı Hazırlığı Yöntemleri ve Örtü Bitkisi Uygulamasının Verim ve Hasat Sonrası Kalite Parametrelerine Etkileri Effects of Different Seedling-bad Preparations and Cover Crop Application on Yield and Post-Harvest Quality Parameters in Tomato Production	104-114

az binalar kadar önemli olduğunu vurgulamak ve eğitimin sadece binalar ile kısıtlı olmadığını vurgulayarak; bahçesiyle bütünleşmiş, çocukların fiziksel, ruhsal ve zihinsel gereksinimlerini karşılayacak ve geliştirecek mekânların yaratılması gerekliliğine dikkat çekmektir.

Bu bağlamda ilköğretim okulu bahçelerinde gerekli çevresel koşullara uygun öncelikle bulunması gereken alanlar şu şekilde sıralanabilir:

- Dinlenme alanları: Öğrencilerin teneffüs ve dinlenme saatlerinde bahçede dolaşabilecekleri, oturabileceği, dinlenirken kitap okuyabildiği alanlardır.
- Tören alanı: Çeşitli özel günlerin, milli bayramların, hafta başı ve sonunda yapılan bayrak törenlerinin gerçekleştirilebilmesi için okullarda mutlaka bulunması gereken alanlardır.
- Oyun ve spor alanları: Öğrencilerin birlikte olabildikleri, egzersiz yapabildikleri, kaslarını geliştirebildikleri ve yeni beceriler kazanabildikleri alanlardır. Öğrencilerin enerjilerini ortaya çıkarabilmelerini sağlayan bu alanlar okulda yer alması gereken en önemli yerlerdir (Tanner, 2000). Öyle ki aktif ve yaratıcı oyun yerlerinin eksikliği veya yetersizliği Sharf ve ark., (2008)'in de belirttiği gibi; öğrenciler üzerinde hayal gücünün gelişmemesi, boş zamanları değerlendirememesi, sinirsel gerilim ve saldırganlık gibi sonuçlar yaratmaktadır.
- Eğitim ve sosyo-kültürel alanlar: Öğrencilerin fiziksel gelişimlerini destekleyen alanların yanı sıra sosyal, kültürel açıdan da okul içindeki eğitimlerinin devamlılığını sağlayacak çeşitli aktivitelerin gerçekleştirileceği alanlara ihtiyaç vardır. Bunlar amfi tiyatro, satranç alanı, trafik eğitim parkı gibi alanlardır.
- Özel alanlar: Öğrencileri psikolojilerinin olumlu yönde gelişmesini sağlamak için okul bahçelerinde farklı temalara yönelik eğitsel alanlar bulunmalıdır. Bu alanlar

tarımsal uygulamaların yapılabileceği parseller olabileceği gibi, çeşitli bitkileri tanıyabilecekleri koleksiyon bahçeleri vb. şeklinde de olabilir.

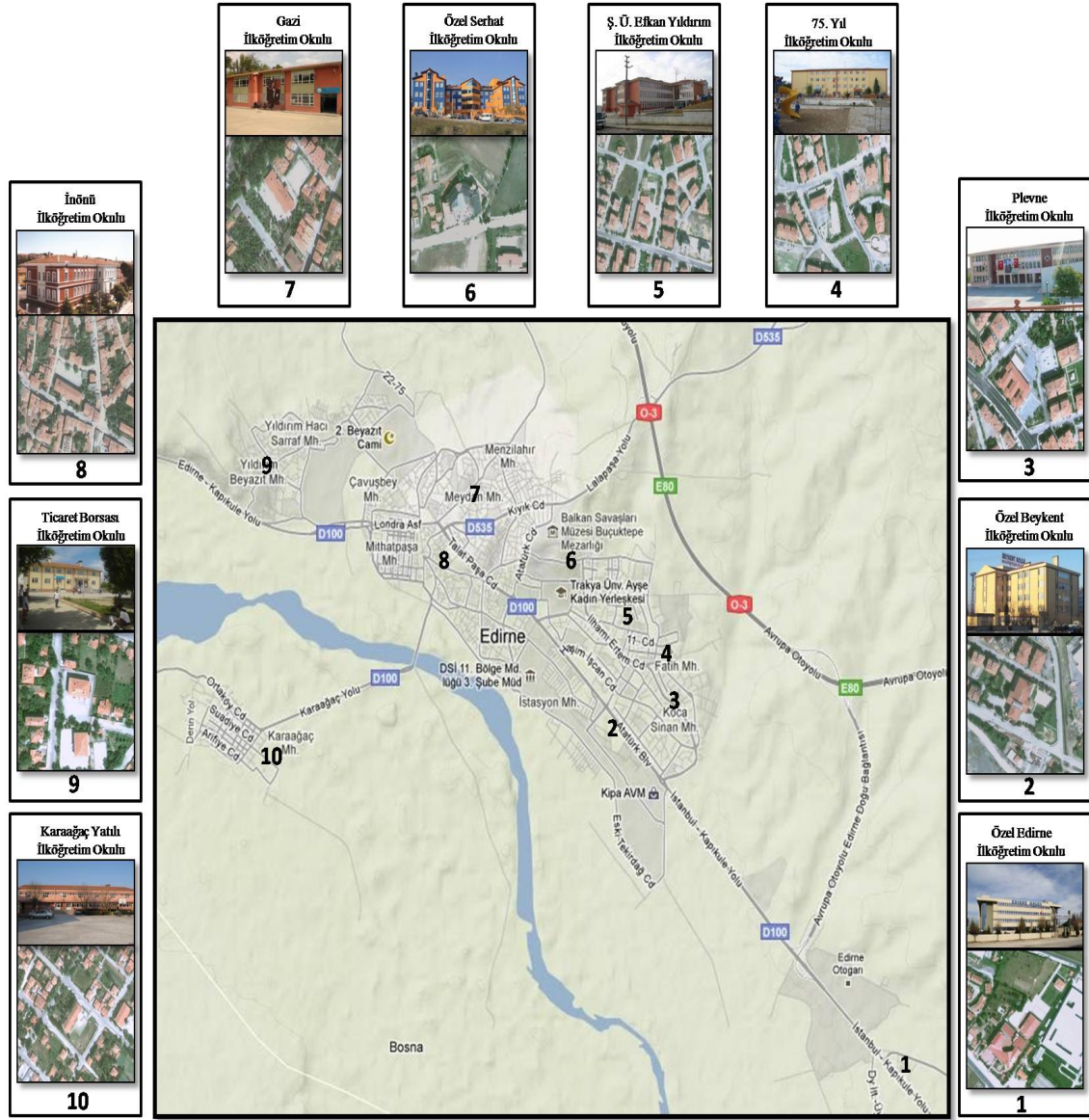
- Otopark alanı: Okul bahçesinde iyi tasarlanmış ve yeterli büyüklükte bir okul binasının yanı sıra, yeterli otopark ve sirkülasyon alanları sağlanmalıdır (New Jersey School Outdoor Area Working Group, 2007).

Materyal ve Yöntem

Araştırma materyalini Edirne kent merkezinde bulunan ilköğretim okulları oluşturmaktadır (Şekil 1). Araştırma kapsamında kent merkezinde bulunan 35 adet ilköğretim okulundan rastgele seçilen 10 ilköğretim okulu bahçesi değerlendirilmiştir. Örnek olarak seçilen okulların mevcut durumları yerinde incelenerek, fiziksel durumlarına ilişkin veriler toplanmıştır.

Bu çalışma için seçilen okulların bahçelerinde öğrenci başına düşen yeşil alan miktarı her okul için belirlenip, aynı zamanda mevcut durum analizi yapılarak, peyzaj tasarım ilkeleri açısından çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Okulların bahçe mekânları m² olarak belirlenmiş ve mevcut öğrenci sayısına oranlanarak öğrenci başına düşen bahçe alanı hesaplanmıştır. Okul bahçeleri için verilen genel bilgiler ve standartlara göre öğrenci başına 25 m² (Akdoğan, 1972), minimum koşullarda ise 5 m² (Kelkit ve Özel, 2003) standardı dikkate alınarak değerlendirme yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama, analiz ve sentez metodu kullanılmıştır. Okul bahçeleri, yapısal ve bitkisel materyal açısından değerlendirilmiş mevcut durumları ortaya konularak eksiklikleri belirlenmiş ve öneriler geliştirilmiştir. Konuyla ilgili önceki çalışmalarda yapılan sınıflandırmalardan yararlanılarak, Edirne kent merkezinde bulunan ilköğretim okulları gruplandırılmış ve yerinde yapılan gözlemler ve görsel analizler yapılarak peyzaj planlama ve tasarım ilkeleri açısından irdelenmiştir.

Şekil 1. Edirne kent merkezinde örnek olarak seçilen ilköğretim okullarının konumu
Figure 1. Location of elementary schools, which is selected, in Edirne city center

Donatı Elemanları	Aydınlatma Elemanları Lighting Equipment	■	□	■	□	□	□	□	□	□	□
	Çöp Kutuları (Trash Bins)	□	■	■	□	■	■	□	□	□	□
	Bilgi İletişim Levhaları (Information and Communication Boards)	□	■	-	-	-	-	-	-	-	-
	Oturma Elemanı (Seating Equipment)	□	□	■	□	■	□	■	□	□	■
	Plastik Öğe Kullanımı (Use of Plastic Equipment)	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□
Yollar ve Otopark	Araç Yolu (Driveway)	■	□	□	■	□	□	□	□	□	□
	Yaya Yolu (Pathway)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	Otopark (Parking)	■	-	-	■	-	-	-	-	-	□
Eğitim ve Sosyo-Kültürel Faaliyetlere Yönelik Alanlar	Küçük Amfi Tiyatro (Small Amphitheatre)	-	-	□	-	-	-	-	-	-	-
	Yer Satranç (Chess)	□	-	■	□	□	-	-	■	-	-
	Küçük Hayvanat Bahçesi (Small Zoo)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trafik Eğitim Parkı (Traffic Education Park)	-	-	+	-	-	-	-	-	-	□
Okul Çevresi Alan Kullanımı	Tören - Toplanma Alanı (The Ceremony and Assembly area)	■	■	■	■	□	■	■	■	■	■
	Konut Alanı (Housing Area)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Ticaret Alanı (Business Area)	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
	Endüstri Alanı (Industry Area)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

■ Yeterli □ Yetersiz - Yok + Var (Yeterlilik ve yetersizlik , öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir)

* Özel Edirne Koleji ve Özel Beykent Koleji'nde lise öğrencilerinin de bulunması nedeniyle kişi sayısı toplam öğrenci sayısını göstermektedir. Lise öğrencileri dışında Özel Edirne Koleji'nde 370, Özel Beykent Koleji'nde 221 ilköğretim Okulu öğrencisi bulunmaktadır.

Araştırma Bulguları

Edirne kent merkezinde yer alan araştırmanın yapıldığı 10 ilköğretim okulu bahçesi ile ilgili mevcut alan kullanımları, okullardaki öğrenci sayıları, bahçe alanları ve kişi başına düşen bahçe miktarları Çizelge 1’ de verilmiştir. Çizelge 1 incelendiğinde öğrenci başına düşen bahçe miktarı en fazla 36,8 ve 39,6 m2 ile Karaağaç Bölge İÖO ve Özel Edirne İÖO iken, en az 3,67 m2 ile Özel Serhat İÖO olduğu görülmüştür. Okul çevresi alan kullanımlarına bakıldığında ise 2 okul hariç (Özel Edirne İÖO ve Özel Beykent İÖO) endüstri ve ticari alanlarından uzak, genellikle konut alanlarıyla çevrilidir.

Yapılan incelemelerde peyzaj tasarım ilkeleri doğrultusunda, dış mekân kullanımlarının tamamıyla yeterli olduğu okul bulunmamaktadır. Okulların birçoğunda okul bahçelerinde otopark alanı ayrılmamış ancak acil durumlar için araç giriş yerleri bulunmaktadır (Şekil 2).

Çevreleme elemanı olarak yapısal malzeme kullanılan okul bahçelerinde, duvar üzeri parmaklıklar bakımsız ve estetik açıdan olumsuz etki yaratmaktadır. Özel Edirne ilköğretim Okulu’nda yapısal çevreleme elemanını destekleyici ve bahçenin bazı yerlerinde yönlendirici bitkisel çevreleme de bulunmaktadır (Şekil 3).

75. Yıl İ.Ö.O

Efkan Yıldırım İ.Ö.O

Gazi İ.Ö.O

Karaağaç Bölge Yatılı İ.Ö.O

Plevne İ.Ö.O

İNÖNÜ İ.Ö.O

Şekil 2. İlköğretim okulu bahçelerinin giriş kapıları
(Figure 2. Entrance doors of the elementary school gardens)

İnünü İ.Ö.O.

Özel Edirne İ.Ö.O.

Özel Serhat İ.Ö.O.

Gazi İ.Ö.O.

Şekil 3. Yapısal ve bitkisel çevreleme elemanı

Figure 3. Structural and plantal surround equipment

Spor alanları her okul bahçesinde bulunmaktadır. Özel Edirne İlköğretim Okulu ve 75. Yıl İlköğretim Okulu'nda her bir spor alanı ayrı alanlarda bulunmaktadır. Ancak birçok okulda bu alanların ayrı ayrı olmayıp aynı saha üzerinde her birinin oynanması öğrenciler için sorun yaratmaktadır (Şekil 4). Öğrenci sayıları da düşünüldüğünde bu alanlar yetersiz kalmaktadır. Bazı okullarda ise spor alanları kapalı alanlarda bulunmaktadır.

Donatı elemanları açısından irdelendiğinde ise; bu elemanların bakımsızlığı ve eksikliği göze çarpmaktadır. Okul bahçelerinde aydınlatma elemanlarının neredeyse hiç kullanılmadığı, sokak aydınlatmalarından yararlanıldığı görülmektedir. Çöp kutuları estetik tasarımdan uzak, renk ve ölçü açısından uyumsuz ve bakımsız olduğu saptanmıştır (Şekil 5).

Plevne İ.Ö.O.

Gazi İ.Ö.O.

Özel Beykent İ.Ö.O.

Şekil 4 . Spor alanları

Figure 4. Sport areas

İnönü İ.Ö.O.

Özel Beykent İ.Ö.O.

Efkan Yıldırım

İ.Ö.O. Özel Serhat İ.Ö.O.

Şekil 5. Çöp kutuları

Figure 5. Trash bins

Okullarda çoğunlukla bilgilendirici ve yönlendirici iletişim levhaları bulunmamaktadır. Plastik öğe kullanımları sadece Atatürk büstünden ibarettir. Okul bahçelerinde en çok gereksinim duyulan donatı elemanlarının, genellikle beton zemin üzerinde, düzensiz, bakımsız, sayıca eksik ve birbirleriyle oldukça uyumsuz oldukları, işlevsel ve

estetik açıdan eksik oldukları gözlenmiştir. Oturma elemanları ise, her okul bahçesinde bulunmaktadır. Ancak bu birimlerin diğer donatı elemanları gibi bakımsız ve renk, biçim, ölçü, doku, malzeme gibi peyzaj tasarım ilkeleri gözlemlenmeden kullanıldığı saptanmıştır (Şekil 6).

Efkan Yıldırım İ.Ö.O.

İnönü İ.Ö.O.

Özel Serhat İ.Ö.O.

Şekil 6. Oturma elemanları

Figure 6. Seating equipment

Okul bahçelerinde bulunan tören-toplanma alanları çoğunlukla okul binasının önüdür. Bu alan aynı zamanda spor alanı, dinlenme alanı ve teneffüs alanı olarak da kullanılmaktadır. Çeşitli açık hava gösterilerinin yapılabileceği alanlar neredeyse hiçbir okulda bahçe alanında bulunmamaktadır. Yer oyunları olarak satrancı alanı, sek sek gibi oyunların oynanabileceği alanlar birçok okulda ayrılmıştır. Trafik eğitim parkı Plevne İlköğretim Okulu'nda küçük ama bakımlı durumdadır (Şekil 7). Karaağaç Bölge Yatılı İlköğretim Okulu'nda ise yapım aşamasındadır. Diğer okullarda ise bulunmamaktadır.

Bitkisel kullanım açısından irdelendiğinde, okul bahçelerinde bitkilerin genelde gelişigüzel (bitkilerin doku, biçim, renk, koku gibi özellikleri dikkate alınmaksızın) bir şekilde kullanıldığı

gözlemlenmiştir. Bu bitkilerin peyzaj tasarım ilkeleri gözetilmeden kullanılması estetik ve fonksiyonel açıdan olumsuzdur. Yapılan gözlemler sonucunda okul bahçelerinde genel olarak; *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Beyaz Çiçekli Atkestanesi), *Catalpa bignonioides* (Katalpa), *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Fraxinus orientalis* (Dişbudak), *Juglans regia* (Adi Ceviz), *Pinus nigra* (Kara çam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Populus sp.* (Kavak Türleri), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Rosa sp.* (Gül türleri), *Salix babylonica* (Salkım Söğüt), *Thuja orientalis* (Batı mazısı), *Tilia tomentosa* (Gümişi İhlamur) kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Plevne İ.Ö.O.

Şekil 7. Trafik eğitim parkı

Figure 7. Traffic education park

Sonuç ve Öneriler

İlköğretim okul bahçelerinin, öğrencilerin fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimlerini hızlandırması bakımından, fiziki mekân uygunluğu eğitim-öğretim kalitesini etkilemede önemli bir faktördür. Ancak çalışma sonucunda incelenen okul bahçelerinin pek çoğunun, beton veya asfalt yüzeylere sahip, yetersiz bitkisel düzenleme içeren, oturma birimlerinin yetersiz olduğu, çocukların fiziksel-ruhsal ve sosyal açıdan gelişimlerini destekleyecek kullanımların olmadığı ve monoton görünüşe sahip mekânlar olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca okul bahçelerinin büyük bir kısmında mekân kullanımı, farklı yaştaki öğrencilerin aktivitelerini aynı bölgede uygulamalarını beraberinde getirmekte olup, bu durum öğrencilerin birbirine zarar vermesine, neden olmaktadır. Özdemir (2011)'in de bahsettiği gibi; çocuk ve onun sağlıklı gelişimi için okul ve okul/teneffüs bahçesi birer mekân ve araçtır. Bu nedenle, okulda eğitim gören öğrenci sayısı, çocukların yaş, cinsiyet, bedensel ve zihinsel gelişim durumları ve karakteristik özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelere başlanmalıdır.

Okul bahçeleri için verilen asgari 25 m² standardı (Aksu ve Demirel, 2011) dikkate alındığında; Özel Edirne İÖO ve Karaağaç Bölge İÖO dışındaki diğer tüm okulların standardın dışında oldukları görülmüştür. Okul çevresi kullanımlarına bakıldığında ise; Edirne kent merkezinde incelenen ilköğretim okullarının çoğu konut alanları ile çevrilidir. Bu aşamada mevcut okullar için alan genişletme çalışmaları olası görülmesi de yeni inşa edilecek okullar için okuldaki öğrenci ve öğretmenlerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak, her türlü alan kullanımına olanak sağlayacak büyüklükte yerler seçilmelidir. Görsel kalitesi yüksek bir okul bahçesi kent kimliğini de olumlu yönde etkileyecektir.

Aksu, Demirel ve Bektaş (2011)'in de belirttikleri gibi okul bahçelerinin planlanmasında hiç kuşkusuz en önemli konu alan yeterliliğidir. Bina ve açık alan tespitinde kullanıcıların sayısı ile ilişkili olarak yeterli iç ve dış mekân sağlanmalıdır. Diğer aşama ise bu alanların peyzaj planlama ilkeleri doğrultusunda tasarlanmasıdır. Bu amaçla ilköğretim okul bahçelerinde peyzaj tasarımı yapılırken dikkat edilmesi gereken bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Bunlara ilişkin öneriler aşağıda sunulmuştur.

- New Jersey School Outdoor Area Working Group, (2007)'de de belirtildiği gibi; bahçenin topoğrafyası, konumu, mevsimsel özellikleri ile alanın tarihi, çevresel özellikleri ve mimari dokusu öncelikli olarak dikkate alınması gerekmektedir.
- Eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetlere yönelik olarak; satranç, bilmece gibi küçük pasif oyunların oynanabileceği, eğitim çalışmalarının ve gözlemlerin yapılabildiği ve öğrencilerin özel çalışmalarını sergileyebilecekleri vb. mekânlar oluşturulmalıdır.
- Oyun faaliyetlerine yönelik olarak; koşma, topla oynama, ip atlama, tırmanma vb. gibi aktif faaliyetlerin yapılabildiği ve geleneksel oyunların oynanabileceği (körebe, mendil kapmaca, seksek vb.) mekânlar oluşturulmalıdır.
- Dinlenme faaliyetlerine yönelik; tüm mevsimlerde kullanılabilen, bitkiyle bütünleştirilmiş mekânlar yaratılmalıdır.
- Ekolojik ve pedagojik faaliyetlere yönelik olarak ise; okul bahçeleri doğal öğrenme ortamlarından oluşmalıdır. Bu anlamda çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeye yönelik çeşitli ölçeklerde ve tiplerde çeşitli kullanımlara yer verilmelidir. Tepecikler ve oyun olanaklarını artırıcı zemin şekilleri güçlü ve yaratıcı oyun olanakları sağlamaktadır (Earthartist, 2005). Ayrıca doğayı keşfetmeyi sağlayıcı, çeşitli bitki türlerinin yetiştirildiği, bahçecilik çalışmalarının yapılabileceği, balık ve su bitkilerinin yetiştirilebileceği, sebze ve meyvelerin yetiştirilebileceği vb. mekânlar yaratılmalıdır.
- Taban, donatı ve çevreleme elemanları açısından da güvenli ve bulunduğu çevre ile uyumlu ve dengeli tasarımlar yapılmalıdır. Bu kapsamda taban elemanlarından olan araç ve yaya yolları ayrı düşünülerek öğrencilerin güvenli bir şekilde giriş ve çıkışları sağlanmalıdır. Taban elemanlarında kullanılan malzemeler, ıslandığında kayganlaşan türden olmamalıdır. Çoğu zaman okul çevresindeki kullanım alanları okul bahçesini ses, gürültü, güvenlik, sağlık

açısından olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden yapısal veya bitkisel çevreleme elemanları kullanılmalıdır. Erdönmez (2007)'nin de belirttiği gibi; donatı elemanlarının seçiminde de olası yaralanmalara olanak vermeyecek malzemeden yapılmasına ve boyutlarının buradan yararlanacak çocukların ölçülerine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca kullanılacak malzemelerin doğal olması ve renk, biçim ve doku açısından da çocukların ilgisini çekebilecek nitelikte olması tercih edilmelidir.

- İlköğretim bahçeleri için bitki seçimi oldukça önemli bir konudur. Pamay (1979)'un da; değindiği gibi; öğrencileri ve diğer kullanıcıları, rüzgâra, güneşe, gürültü, duman, toza karşı koruyacak bitkisel düzenlemelere yer verilmelidir. Bahçelerdeki düzenlemelerde, bitki materyali seçiminde fonksiyonel, işlevsel, estetik ilkelerin yanı sıra, çocuklar için ilgi çekici nitelikler dikkate alınmalıdır. Bitkiler renk, doku, ölçü ve koku gibi özellikleri ile ilgi çekici olarak çocuklara tanıtılmalı, yararları eğlenceli oyunlara dönüştürülerek verilmelidir. Ayrıca ilköğretim okullarındaki çocukların yaş grupları açısından da onlar için tehlike (meyveleri, yaprakları ile zehirli, dikenli)

oluşturmayacak nitelikteki bitkiler seçilmelidir.

Edirne'deki okul bahçelerinde kullanılabilecek bitkilerin listesi Çizelge 2. de verilmiştir. Bu liste bitkilerin dayanıklılığı, eğitsel değeri ve düşük bakım uygulamaları düşünülerek geliştirilmiştir.

Sonuç olarak, okul bahçeleri çocukların sosyal, fiziksel, duygusal ve zihinsel becerilerini geliştirebilecekleri mekânlardır. Bu kapsamda; bahçeler bitkilerin estetik ve fonksiyonel özellikleri göz önünde bulundurularak, özellikle estetik açıdan bitkilerin mevsimsel değişiklikleri göze alınarak düzenlenmelidir. Tüm okullarda gözlemlenen asfalt ve beton zeminler yerine, bitkisel öğeler veya yumuşak zemin elemanları kullanılmalıdır. Bahçelerin çevrelemesinde beton duvarlar ve tel örgüler ile birlikte, bahçede hem görsel açıdan hem de güvenlik açıdan bitkisel elemanlara da yer verilmelidir. Bahçelerde öğrencilerin sınıf dışı eğitim görebilecekleri veya çeşitli kutlamalar, gösteriler, oyun oynayabilecekleri çim alanlara yer verilmelidir. Okulların mevcut durum gözlemleri sonucunda Edirne Kent Merkezi'nde bulunan ilköğretim okul bahçelerinde öğrencileri rahat hissetmeyi, deneyim ve macera yaşamayı, iletişim gücünü arttırmayı, farklı hareketlilik deneyimi yaşamayı sağlayan düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Çizelge 2. İlköğretim okulu bahçeleri için kullanılabilecek bitki listesi

Table 2. The usable plant list of secondary school garden

Bitki Özelliği	Bitki Adı (Latince)	Bitki Adı (Türkçe)
Geniş Yapraklı Ağaçlar	Acer campestre	Ova akçaağacı
	Acer negundo	Dişbudak yapraklı akçaağaç
	Acer palmatum "Atropurpureum"	Kırmızı yapraklı japon akçaağacı
	Acer pseudoplatanus	Dağ akçaağacı
	Aesculus hippocastanum	Beyaz çiçekli atkestanesi
	Aesculus x carnea	Pembe çiçekli atkestanesi
	Albizzia julibrissin	Gülbrişim
	Betula pendula	Sarkık dallı huş
	Catalpa bignonioides	Katalpa
	Cercis siliquastrum	Erguvan
	Fraxinus angustifolia	Adi meyveli dişbudak
	Gleditschia triacanthos	Gladiçya
	Magnolia grandiflora	Büyük çiçekli manolya
	Malus floribunda	Süs elması
	Melia azedarach	Tesbih ağacı
	Paulownia tomentosa	Pavlonya

	Prunus ceracifera	Süs eriği
	Prunus domestica	Erik
	Prunus persica	Süs şeftalisi
	Prunus serrulata	Süs kirazı
	Quercus ithaburensis	Palamut meşesi
	Robinia pseudo-acacia "Umbraculifera"	Top akasya
	Salix alba	Ak söğüt
	Salix babylonica	Salkım söğüt
	Sophora japonica	Japon soforası
	Tilia argentea	İhlamur
Geniş Yapraklı Çalılar	Abelia x grandiflora	Abelya
	Berberis thunbergii "Atropurpurea"	Kırmızı yapraklı kadın tuzluğu
	Berberis vulgaris	Japon kadın tuzluğu
	Buddleia davidii	Kelebek çalısı
	Buxus sempervirens	Şimşir
	Camellia japonica	Kamelya
	Callistemon linearis	Fırça çalısı
	Euonymus japonicus "Aureo-pictus"	Ortası sarı alacalı papaz külâhı
	Euonymus japonicus "Elegantissima Aureus"	Kenarları sarı alacalı papaz külâhı
	Forsythia x intermedia	Altınçanak
	Hydrangea macrophylla	Ortanca
	Jasminum officinale	Beyaz çiçekli yasemin
	Lagerstroemia indica	Oya ağacı
	Ligustrum ovalifolium	Top kurtbağrı
	Ligustrum vulgare	Adi kurtbağrı
	Pittosporum tobira	Pitosporum
	Punica granatum	Süs narı
Spirea japonica	İspir	
Tamarix parviflora	İlgın	
Viburnum opulus	Kartopu	
İbrelî Ağaçlar ve Çalılar	Abies bornmuelleriana	Uludağ göknarı
	Cedrus atlantica	Atlas sediri
	Cedrus atlantica "Glauca"	Mavi atlas sediri
	Cupressus arizonica "Glauca"	Mavi servi
	Cupressus arizonica "Fastigiata"	Top servi
	Cupressus arizonica "Glauca" spiral	Spiral servi
	Cupressus sempervirens	Adi servi
	Juniperus oxycedrus	Katran ardıcı
	Picea abies	Avrupa ladini
	Picea orientalis	Doğu ladini
	Picea pungens	Mavi ladin
	Pinus nigra	Karaçam
	Pinus pinea	Fıstık çamı
	Taxus baccata	Porsuk
Thuja occidentalis	Batı mazi	
Thuja orientalis	Doğu mazısı	

Kaynaklar

- Akdoğan, G. 1972. Beş büyük şehirde çocuk oyun alanları, okul bahçeleri ve spor alanlarının yeterlilikleri ve planlama prensipleri üzerinde bir araştırma. A.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları: 522, Ankara, 84 s.
- Aksu, Ö, V, Demirel, Ö. 2011. Trabzon Kenti ilköğretim okul bahçelerinde tasarım ve alan kullanımları. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, 12: 40-46
- Aksu, Ö.V., Demirel, Ö., Bektaş, N. 2011. Trabzon Kenti ilköğretim okul bahçelerinde donatı elemanları üzerine bir araştırma. İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi (Inonu University Journal of Art and Design), 1 /3: 243-254.
- Alkan, C. 1992. Eğitim ortamlarının düzenlenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları: 168, Ankara.
- Algan, H. 2008. İlköğretim okul bahçelerinin tasarlanmasında paydaş katılımlı yaklaşım. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Yüksek Lisans Tezi, 143.
- Earthartist, 2005. The King Observation Lab Teaching School, Early Childhood Education, Master Plan Report. Canada
- Erdönmez, İ. M. Ö. 2007. İlköğretim Okul Bahçelerinde Peyzaj Tasarım Normları, İstanbul Orman Fakültesi Dergisi, 1, B, (57), Sayfa 108-120.
- Karasolak, K. 2009. Mimari özellikleri farklı ilköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin okullarının bina ve bahçeleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 168 s.
- Kelkit, A., Özel, A.E. 2003. A Research on the determination of physical planning of school gardens in Çanakkale City, Pakistan Journal of Applied Sciences, 3: 240-246.
- New Jersey School Outdoor Area Working Group, 2007. Schoolyard Planning and Design in New Jersey. The Center for Architecture and Building Science Research. New Jersey Institute of Technology. Newark, New Jersey, USA, 25p.
- Pamay, B. 1979. Park bahçe ve peyzaj mimarisi. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayını. 157,158.
- Scharf, F., Donskoi, K., Endres, S. 2008. Beteiligungsprojekt zur Schulhofumgestaltung an der Grundschule Wolfsanger/Hasenhecke.
- Tanner, K. C. 2000. Essential aspects of designing a school. school design and planning laboratory. The University of Georgia. Athens, USA.
- Özdemir, A. 2011. Okul bahçesi peyzaj tasarım anlayışındaki değişim ve bu değişimin uygulamaya yansımalarının Bartın Kenti örneğinde irdelenmesi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 13: 19, 41-51.
- http://www.roteruebe.de/be_tmob/6_partizipation/Bericht_Schulhof.pdf